

Publikace autorského tria je dalším z výsledků úspěšného mezinárodního vědecko-výzkumného projektu, který vychází ze spolupráce Historického ústavu Akademie věd České republiky a Vídeňské univerzity. Zmíněný titul tak významně rozšiřuje ediční řadu *Dějiny všedního dne* o další zajímavé a nosné téma z oblasti každodenního života. I díky tomu se tak daří dějiny každodennosti více popularizovat a současně získávají i lepší výchozí pozici v současném historickém bádání.

Pohled na prožívání vánočních svátků očima obyčejných lidí tak navazuje na sérii tří obdobně koncipovaných titulů, které pracují s různými typy ego-dokumentů, přičemž do značné míry reflektují i problematiku obyčejně opomíjených témat jako je historie dětství či vnímání genderové roviny v rodinných vztazích s evokací na svět žen. Mezi nimi tak uvedme předchozí publikace ze stejné ediční řady, a sice *Děti křtěné Dunajem. České vzpomínky na meziválečnou Vídeň* (2021) a *Babičky očima vnoučat* (2022). Nesmíme však opomenout ani prvotinu *Tváře války. Velká válka 1914–1918 očima českých účastníků* (2020).

Co se týče titulu *Šťastné a veselé. České Vánoce ve vzpomínkách pamětníků*, je členěn do několika částí, které se zároveň do značné míry prolínají. Výchozím bodem je tematizace Vánoc jako svébytného svátku a jeho společenského významu v rámci příslušného historického kontextu. Úvodní částečně metodologickou pasáž a komentář ke stavu řešené problematiky z pohledu jiných odborných studií a publikací doplňuje rozsáhlé představení všech pamětníků.

Jejich písemná svědectví sloužila k vykreslení dobové podoby Vánoc a tehdejší atmosféry na základě různých tematických celků. Pozornost je tak věnována svátečním událostem a fenoménům, ke kterým dochází ještě před Štědrým dnem (období adventu, svátek sv. Mikuláše, další svatí spojení s příchodem Vánoc, betlémy a jejich význam v soukromém a veřejném prostoru), fenoménům, které se pojí se samotnou organizací štědrovečerního dne (zdobení vánočního stromečku, cukroví a skladba slavnostní večeře, tradice zlatého prasátka a další zvyky, nadělování a rozbalování dárků, půlnoční mše) a v neposlední řadě je poslední část dne věnována událostem, které bezprostředně následují po Štědrém dni (Boží hod vánoční, svátek sv. Štěpána, oslavy konce roku a příchod Nového roku, Tři králové).

Autoři pracovali celkem se záznamy šedesáti pamětníků a pro lepší orientaci zpracovali do přiloženého grafu chronologické zastoupení jejich výpovědí. Z grafu vyplývá, že nejvíce výpovědního materiálu jim poskytli pamětníci, kteří reflektovali

prožívání vánočních dní ve 20. – 40. letech 20. století. Většinově se tak jedná o sondu do meziválečného období, ale ne výhradně. Autoři se totiž snažili o komplexnější chronologické vykrytí, a proto jsou prakticky zastoupeny alespoň částečně všechny dekády od roku 1850 až do roku 2020. Nejmladší „pamětník“ dokonce reflektuje i dopad koronavirové pandemie na prožívání Vánoc formou jednoduché básně, což je jistě také cenná reflexe v návaznosti na sledování změn ve způsobech komunikace v analyzovaných ego-dokumentech. Sami autoři přiznávají, že některé pamětníky bylo obtížné jednoznačně vymezit z hlediska geografického či socio-profesního statutu, přestože by i tady tato sonda poskytla další cenné informace a charakteristiky. Specifické komentáře k rozdílnému trávení vánočních dní nabízí však někteří pamětníci, kterým se Vánoce nepoštěstilo trávit ve společnosti svých nejbližších, neboť do jejich životů zasáhla válka. A tak prožívají tyto dny v zákopech, v nacistickém vězení nebo na bojišti v Libyi za druhé světové války, což přináší další zajímavý vhled, byť v celkovém spektru respondentů ojedinělý. Autoři průběžně v textu odkazují na výpovědi pamětníků, avšak mnohdy je zmíněno jen jméno autora, což znesnadňuje orientaci v historickém kontextu. Vzhledem k vyššímu počtu pamětnických výpovědí si tak nelze zapamatovat, ke kterému období se výpověď vztahuje, ačkoliv mnohdy to lze přirozeně vydedukovat. A stejně tak není možné znát životní příběh autora, se kterým se konkrétní výpověď pojí. I z toho důvodu je proto nutné knihou stále listovat a vracet se na začátek k přehledu pamětníků. Tyto krátké životopisy jsou navíc jen velmi strohé, což je při celkovém počtu pamětníků logické, avšak nepředpokládá to ani větší míru hlubší analýzy, která by někdy byla prospěšná.

Celkově ovšem text publikace pracuje s nápaditými formami komunikace se čtenářem, kdy je každá kapitola zahájena úryvkem z vánoční koledy. Ty jsou přitom rozmanitého druhu, nejedná se jen o původní české koledy, ale zařazovány jsou také ukázky moderních českých koled. Text tím vyjadřuje výraznější propojení minulosti se současností, což může být zejména pro laického čtenáře atraktivní formou zpřístupnění. Dále v sobě text kombinuje odborné teoretické vhledy na jednotlivé aspekty Vánoc, které jsou následně vhodně doplňovány o autentické výpovědi pamětníků. Tyto výpovědi jsou v textu dominantní, přičemž někdy je to i na škodu. Textová část je doprovázena obrazovým materiálem, který obvykle zahrnuje ukázku dobových vánočních pohlednic, fotografie z oslav Vánoc nebo ukázky deníkových záznamů, ve kterých pamětníci líčí své vánoční vzpomínky.

Uvedené dílo významně popularizuje dílčí problematiku z oblasti dějin každodennosti, což je pro rozvoj tohoto historického odvětví velmi důležité a v současném historickém diskurzu o smyslu dějin každodennosti velmi potřebné. Vzhledem k atraktivnosti zvoleného tématu může navíc představená publikace

poměrně efektivně přispět i k edukaci mládeže, a to právě na příkladech jednotlivých písemných výpovědí obyčejných lidí. Tyto lze na základě vhodně užitých metodologie zprostředkovat přímo ve vyučovacích hodinách s oporou v teoretických náhledech, jež jsou samozřejmou, byť ne až tolik výraznou součástí publikace. Dobrou zprávou je jistě fakt, že pod hlavičkou ediční řady *Dějiny všedního dne* se připravují další neméně zajímavé a podnětné publikace. Nejaktuálnější z nich je *Šťastné dětství v nešťastné době? Každodenní život dětí v Protektorátu Čechy a Morava*, jejíž vydání je v plánu ještě v roce 2025.

Závěrem lze konstatovat, že čtvrtá kniha ze série *Dějiny všedního dne* s názvem *Šťastné a veselé. České Vánoce ve vzpomínkách pamětníků* je zdařilým příkladem publikačního výstupu, kde se se daří jednotlivé sbírky, transformované v rámci Databáze dějin všedního dne, lépe zpřístupnit laické veřejnosti i odbornému publiku, a to nejen ve své textové části, ale také formou bohatého vizuálního doprovodu. V něm se v sobě snoubí vzpomínky na dětskou radost a štěstí, které máme neodmyslitelně spjaté s těmi nejkrásnějšími svátky v roce. Je otázkou, zda by v obdobném konceptu při dostatku vhodného materiálu nebylo možné zpracovat také každodenní vnímání jiných významných svátečních dní, kdy se přirozeně nabízí zacílení na Velikonoce.

Mgr. Tamara Tomanová, Ph.D.

Historický ústav

Filozofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové III

Česká republika

tomanta1@uhk.cz

ORCID: 0000-0002-3872-8019